

HIINA KOMMUNISTLIK PARTEI ALGATAB TEADUSKOOSTÖÖD

Hiina Kommunistliku Partei jaoks on teaduskoostöö üks meede Lääne tehnoloogia hankimiseks, et seeläbi kasvatada enda võimekust.

Suurt osa Hiina ülikoolide teadustegevusest suunab ülikoolis tegutsev parteiorgan.

Hiinaga teaduskoostöö arendamisel tuleb hoolikalt tutvuda teaduspartneri taustaga ja varem publitseeritud teadustöödega.

Teaduskoostööl Hiinaga tuleb rohkem tähelepanu pöörata teadmiste julgeolekule (ingl *knowledge security*), et vältida koostöö raames tundliku info ja tehnoloogia liikumist Hiina teadusasutustele, kust see võib edasi liikuda Hiina ettevõtetesse või sõjatööstusele. Paraku on näha, et Hiina soovi taga arendada välisriikidega teaduskoostööd on tihti Hiina Kommunistlik Partei (HKP), kelle koostööinitsiatiivid on seotud HKP strateegiliste ja geopoliitiliste eesmärkidega.

Hiina ülikoolid on tugeva parteilise kontrolli all. Suurt osa Hiina ülikoolide teadustegevusest suunab ülikoolis tegutsev parteiorgan, kes on ülikooli struktuuris teistest osakondadest kas eraldi ja autonoomne või kõrgemal positsioonil. Hiina ülikoolides asuvad parteiorganid ei ole pelgalt järelevalveüksused, vaid nende ülesanne on suunata ja kontrollida.

Hiina tehnoloogiline võimekus sõltub tugevalt Läänest, mistõttu on president Xi Jinping võtnud strateegiliseks eesmärgiks Hiina iseseisva tehnoloogilise võimekuse väljaarendamise. Samas tajutakse Hiinas lääneriikide süvenevat tõrksust Hiinaga teaduskoostööd teha. Seepärast on HKP jaoks eriline roll rahvusvahelisel haridus- ja teaduskoostööl, tihendamaks suhteid Hiina ja teiste riikide ülikoolide vahel, nii et sellest saaks eelkõige kasu Hiina innovatsioon ja tehnoloogiaarendus.

Hiina näeb haridust valdkonnana, kus lääneriikide piirangud ei ole nii karmid kui näiteks tehnoloogias.

HKP näeb just haridust valdkonnana, kus lääneriikide piirangud ei ole nii karmid kui näiteks tehnoloogiaettevõtetes ja kus Hiinal oleks seega rahvusvahelise koostöö kaudu võimalus saada juurdepääs Lääne teadmistele.

Mooduseid teaduskoostööks ja seeläbi Lääne teadusele ligipääsu saamiseks on mitu. HKP nägemuse kohaselt on lihtsaim meetod meelitada Lääne teadlased või doktorandid tööle Hiina teadusasutustesse või koostöö raames rajada Hiinas neile eraldi ametikoht või lausa teaduslabor.

SEOST PARTEIGA PROOVITAKSE VARJATA

Hiina haridusmaastikul tegutsevad parteiliikmed mõistavad, et tundlikku väärtuslikku infot ei ole näiteks Euroopa Liidu teadusasutused nõus Hiinasse viima. Alternatiiviks on Hiina teadlaste või doktorantide lähetamine Lääne teadusasutustesse või koostöö raames sihtriigis teaduslabori avamine. Seejuures üritab Hiina varjata teadusprojekti seotust HKPga. Samuti peatatakse välismaale saadetud üliõpilaste ja doktorantide välismaal oleku ajaks nende parteiliikmesus.

Teaduslabori rajamisele on samuti erinevad lähenemised. Kui tuntakse näiteks huvi Euroopa suurte riikide teadusasutuste käsutuses oleva info vastu, siis kasutatakse nn *proxy*-meetodit – esialgu rajatakse teaduslabor mõnda teise Euroopa riiki, mille kaudu arendatakse koostööd huvipakkuva riigi teadusasutusega. Selliselt hajutatakse Hiina tausta. Suuremateks koostööprojektideks võidakse kaasata rahastust Hiina ettevõtetelt. Hiina rahastuse allikad ei pruugi alati olla läbipaistvad, tekitades muret võimaliku mõjutamise pärast.

Hiina lähetab teadlasi ja doktorante Lääne teadusasutustesse või avab koostöö raames sihtriigis teaduslabori

Allikas: Jin Liwang/ZUMA Press

Hiina asutused on võrreldes Lääne teadlastega tagasihoidlikumad andmete, infrastruktuuri ja uurimistulemuste jagamisel ning see tekitab koostöös ebavõrdsust.

Hiina rahastatud programmides osalevad teadlased võivad sattuda lojaalsuskonflikti või surve alla eelistada Hiina huve, tekitades eetilisi ja julgeolekuga seotud küsimusi nende tegelike sidemete kohta. Lisaks võivad välisest teadlased tunda survet vältida

tundlikke teemasid, nagu Hiina agressiivne välispoliitika, inimõigused, meediavabadus ja mõjutustegevus Lääne suunal, et säilitada koostöösuhted Hiina asutustega või tagada rahastus, see aga viib enesetsensuurini ja õõnestab akadeemilist terviklikkust.

Veel üks meetod arendada rahvusvahelist koostööd Lääne ülikoolidega on rajada hiina keele ja kultuuri keskus. Nendes tahetakse koolitada Hiinale sõbralikke välismaalasi, kes arendaksid kahe riigi vahelist suhtlust eri valdkondades.

**Seotus Hiina sõjaväe
või riigiasutustega
ilmneb tihti ka lihtsa
internetotsinguga.**

VLA tuletab meelde, et Hiinaga teaduskoostöö arendamisel tuleb hoolikalt tutvuda teaduspartneri taustaga ja varem publitseeritud teadustöödega. Kuigi Hiina piirab teadlikult ligipääsu Hiina teaduspublikatsioonide andmebaasile, ilmnevad seotus sõjaväe või riigiasutusega tihti ka lihtsa internetotsinguga.

Samuti juhib VLA tähelepanu Hiinaga seotud meetodile otsida välismaa teadlasi värbamise eesmärgil. Tihti on interneti teel meeldivate pakkumiste taga Hiina keskmise suurusega linnas asuva renditud möbleerimata kontoripinnal taburetil istuv kodanik, kes sõna otseses mõttes müüb esmase kontakti saamisel oma sihtmärgi inimkauplejalikult pearaha eest Hiina luureteenistusele edasi.